

O PROBLEMĂ DE FONETICĂ ACTUALĂ: GREȘELI DE ACCENTUARE ÎN MASS-MEDIA ROMÂNEASCĂ

AIDA TODI

Îngrijorați de rapida depreciere a limbii române din ultima vreme, autorii multor studii inventariază și analizează în mod special aspectele morfologice, sintactice, lexicale și semantice. Într-o mai mică măsură sunt abordate cele de punctuație și ortografie; în ceea ce privește abaterile de la pronunțarea corectă (avem în vedere accentul și intonația), acestea fie sunt ignorate total, fie sunt amintite în treacăt, fără a li se acorda o importanță deosebită (în ciuda prezenței lor masive printre vorbitori). Din păcate, mass-media, care în urmă cu mai bine de două decenii se caracteriza prin utilizarea corectă a limbii române, reprezentând, pentru mulți vorbitori, un model de urmat, astăzi pare să alimenteze, iar uneori chiar să dea startul unor greșeli de limbă.

Studiul nostru își propune să înregistreze problemele accentuării în mass-media vizuală (emisiunile de televiziune) auzite la reporteri și la prezentatorii diverselor emisiuni (în special de știri sau meteorologice); am înregistrat în aceste emisiuni două tipuri de abateri:

a. Fluctuații de accentuare sau accentuări greșite (întâlnite și la vorbitorii obișnuiți), care pot fi puse pe seama accentului liber din limba română¹ și a necunoașterii formei accentuale recomandate de limba literară (standard); avem în vedere cuvinte precum *prevedere*, *tutore*, *alibi*, *butelie*, *caracter*, *furie*, *avarie*, *editor*, *regizor*, *revizor* etc. (adesea greșit accentuate). Câteva dintre acestea au format deja obiectul unor studii și observații². Pe unele dintre ele le-am avut în vedere și în studiile noastre anterioare, în care am discutat despre dubletele accentuale (admise sau nu de norma actuală)³, precum și despre permisivitatea mai largă a ultimei ediții a DOOM față de acestea⁴. Remarcabile sunt, din punct de vedere lingvistic, constatările făcute în urma monitorizării posturilor de radio și TV, care au înregistrat, însă, doar greșelile „standard”⁵.

¹ Pușcariu 1959.

² Hristea, 1981, 1983; Guțu Romalo 2000; Rădulescu 2007; Zafiu 2007; Croitor *et alii* 2010.

³ Todi 2008a, 2008b.

⁴ Todi 2007.

⁵ Croitor *et alii* 2010.

b. Deplasări de accent – cu totul neobișnuite pentru vorbitorii de rând – care se datorează, probabil, dorinței de a sublinia o anumită idee în cadrul frazei; foarte frecvente (fără a reprezenta, totuși, o regulă absolută), considerăm că acestea sunt specifice în mod exclusiv mediului în care sunt utilizate. De analiza și clasificarea celor din urmă se ocupă articolul de față. Din câte știm, aspectul pe care îl semnalăm nu a format încă obiectul vreunui studiu lingvistic. Poate nu le-am fi acordat atenție dacă nu am fi constatat că asemenea fenomene surprind, așa cum spuneam, prin frecvență.

Înregistrările faptelor de limbă urmărite s-au făcut pe o perioadă de un an, în intervalul iulie 2011 – iunie 2012. S-au avut în vedere în special emisiunile posturilor ProTv și Antena3, izolat și Prima Tv. În exemplele de mai jos am marcat pronunțarea accentuată prin scrierea îngroșată (**bold**) a silabelor respective. Ne-am limitat la a inventaria situațiile în care am constatat deplasări de accent neobișnuite în vorbirea curentă și care par specifice discursului știrilor. Subliniem că exemplele excerptate sunt mult mai numeroase, ele înscriindu-se, toate, în categoriile discutate mai jos.

1. O primă categorie (poate cea mai bine reprezentată) este cea a cuvintelor lungi (cu mai mult de 3-4 silabe; mai rar cu 2 silabe – ex. **puțin**) se produce un fel de „inversare de roluri” între accentul principal (plasat, de obicei, pe silaba ultimă sau antepenultimă) și cel secundar (aflat pe prima silabă)⁶; astfel, accentul secundar devine cel principal. Iată câteva exemple:

- Regimul termic **asemănător** cu cel de vineri (Ant.3, 22 iul. 2011, 7.49);
- **Pompierii** au stins... (Ant. 3, 22 aug. 2011, 8.3);
- Oferta [de muncă] **variază** de la un județ la altul (Ant. 3, 22 iul. 2011, 8.14);
- Există diferențe **semnificative**... (Ant. 3, 22 iul. 2011, 8.17);
- Vor fi chiar **intensificări** ale vântului (ProTv, 12 iun. 2012, 00.52);
- **Jandarmeria** ar putea trimite în stradă... (Ant. 3, 22 iul. 2011, 8.23);
- A apelat la ajutorul unei **vrăjitoare** (Ant.3, 22 iul. 2011, 8.57);
- **Realizatorul** unei emisiuni de televiziune, Cristian Tabără (Ant.3, 22 iul. 2011, 9.02);
- Spitalul de boli **infecțioase** ((Ant.3, 22 iul. 2011, 9.04);
- Caz **sfâșietor** la Cluj (ProTv, 12 iun. 2012, 17.15);
- Vor pierde **definitiv** acest drept (ProTv, 12 iun. 2012, 19.37);
- Măsura nu va duce decât la **dispariția** pastilelor de pe piață (Ant.3, 22 iul. 2011, 9.06);
- Mâine va fi **puțin** mai cald (Ant.3, 22 iul. 2011, 14.55);
- Este un angajament **hotărât** (Ant.3, 22 iul. 2011, 7.38);
- Genul programului: **Divertisment** (Prima, 22 iulie 2011, 19.24 – emisiunea Cireașa de pe tort);

⁶ Tendința de mutare a accentului pe o silabă anterioară (accentuare regresivă) fusese deja remarcată, în urmă cu câteva decenii, de Al. Niculescu, care considera că avem de-a face cu un *fenomen romanic semicult*; observația sa avea în vedere însă situații din vorbirea obișnuită (Niculescu 1969).

- **Meteorologii** anunță... (Ant.3, Bul. Meteo, 23 iul. 2011, 8.54);
- Vorbim despre **utilizatorii** de internet (Ant.3, 21.07.2011, 6. 34);
- De aici și căldura **înăbușitoare** (ProTv, 12 iun. 2012);
- O vreme mai răcoroasă în **majoritatea** zonelor (Ant 3, 21.07. 2011, 6.50);
- Populație **majoritară** maghiară (Ant.3, 22 iul. 2011, 7.37);
- **Majoritatea** au pus ștampila (ProTv, 11 iun. 2012, 7.50);
- Dacă vor fi găsiți **vinovați** (Ant.3, 23 iul. 2011, 12.02);
- Convinși că cei doi copii sunt **vinovați** (ProTv, 12 iun. 2012, 17.16);
- În valoare de **aproximativ** 1.200.000 de euro (Ant.3, 23 iul. 2011, 9.02);
- Sorin Oprescu a câștigat **detașat** (ProTv 11 iun. 2012, 8.10);
- Rezultatul **dezastruos** ((ProTv 11 iun. 2012, 7.17).

2. O situație similară se înregistrează în cazul cuvintelor derivate, unde accentul se mută pe prefix:

- Vremea rămâne **instabilă** (Ant.3, 22 iul. 2011, 14.55);
- Avem parte de o vreme **instabilă** (Ant.3, 22 iul. 2011, 14.56);
- Sub privirile **îngrozite** ale prietenilor (Ant.1, 22 iul. 2011, 19.03);
- Fanii l-au **dezbrăcat** (ProTv, Sport, 12 iun. 2012, 9.39);
- Fanii au plecat **dezamăgiți** acasă (ProTv, 12 iun. 2012, 7.33);
- A avut parte de o moarte **necruțătoare** (ProTv, 12 iun. 2012, 17.12);
- Era în ultima vreme de **nerecunoscut** (ProTv, 12 iun. 2012, 17.28).

3. Accentuarea unor cuvinte monosilabice, diferite ca rol morfologic), care, în mod obișnuit, nu sunt purtătoare de accent:

3.1. prepoziții (cel mai frecvent): *de, la, în, din, cu*: firească ar fi fost, în aceste situații, accentuarea cuvântului pe care prepoziția respectivă îl precedă:

- Vor avea nevoie din nou **de** premise de muncă (Ant.3, 23 iul. 2011, 9.00);
- 35 **de** milioane de euro (Ant.3, 23 iul. 2011, 9.07);
- Numărătoarea făcută **de** partide (ProTv 11 iun. 2012, 7.32);
- A fost găsită **de** polițiști (ProTv, 12 iun. 2012, 22.45);
- În **caz de** necesitate, aceștia se pot adresa ... (Ant.3, 21 iul. 2011, 8.37);
- A cerut să aterizeze **de** urgență (ProTv, 12 iun. 2012, 2.03);
- **În** Capitală așteptăm o vreme frumoasă (Ant.3, 21 iul. 2011, 9.44);
- Aterizare de urgență **în** această seară (ProTv, 12 iun. 2012, 22.32);
- Va ploua destul de mult și **în** această stațiune montană (Ant.3, 21 iul. 2011, 9.45);
- Sâmbătă **la** Brașov și Sibiu (Ant.3, 22 iulie 2011, 6.48);
- Cea mai mare prezență a fost înregistrată **la** Botoșani (ProTv 11 iun. 2012, 7.30);
- **La** revedere! (ProTv, 12 iun. 2012, 17.12);
- A crescut numărul patrulelor **din** autobuze (Ant.3, 22 iul. 2011, 7.37);
- A fost nevoit să-și plătească **din** buzunar (Ant.3, 23 iul. 2011, 14.24);
- **În** zona litoralului se anunță... (Ant.3, 22 iulie 2011, 7.38);

- A turnat **cu** găleata (ProTv, 11 iun. 2012, 6.06);
- Le-a marcat pe amândouă **cu** capul (ProTv, 12 iun. 2012, 8.49);
- 3.2.** articol nehotărât (izolat):
- Era principalul suspect în cazul **unui** bătrân (ProTv, Știri, 21 iun. 2012, 17.10);
- 3.3.** pronume personal formă neaccentuată:
- **Vă** mai spun un singur lucru (ProTv, 12 iun. 2012, Meteo, 19.48);
- 3.4.** auxiliare verbale (de condițional, de perfect compus):
- unele probleme **ar** putea exista în stațiunea Mamaia (Ant.3, Știri, 23 iul. 2011, 8.36);
- La un moment dat, mașina **s-a** rostogolit de câteva ori (ProTv, 11 iun. 2012, 9.13);
- 3.5.** conjuncția *să*:
- A fost nevoit **să** le cumpere (Ant.3, 23 iul. 2011, 14.24);
- Se pregătesc acum **să** o înmormânteze (ProTv, 12 iun. 2012, 17.13).

Dacă unele accentuări ale cuvintelor monosilabice sunt determinate/justificate de anumite omonimii grafice (omografe), cum ar fi cazul lui *și* (conjuncție), neaccentuat și *și* (adverb)⁷, accentuat în frază, în alte situații norma nu admite accentuarea acestui tip de cuvinte.

În urma monitorizării celor două canale de televiziune și a inventarierii aspectelor semnalate se impun următoarele constatări:

Aceste particularități apar doar în discursul știrilor, la prezentatorii emisiunilor meteo și la reporteri, uneori în spoturile publicitare; totuși, se poate observa că nu toți sunt afectați (și nu în aceeași măsură) de aceste greșeli de pronunțare; preferința pentru deplasarea nefirească a accentului printr-una sau mai multe din modalitățile menționate pare a fi o opțiune individuală; spre această concluzie ne duce și observația că particularitățile discutate sunt repartizate inegal la diversele canale de televiziune; frecvența lor cu precădere la anumite posturi de televiziune ar putea pleda pentru un *mimetism* în cadrul respectivului canal TV.

Credem că vorbitorul care în mod conștient (având în vedere că în limba comună aceste greșeli nu se întâlnesc) recurge la această modalitate emfatică de accentuare o face din rațiuni afective (dorind, probabil, să imprime faptelor, ideilor pe care le aduce la cunoștința publicului dramatism, intensitate sau un plus de forță de convingere); la unii pare să fi devenit însă chiar un tic verbal, nejustificat de nicio rațiune, din moment ce îl folosesc chiar într-o formulă de salut (**La** revedere! – ProTv, 12 iun. 2012, 17.12).

În toate cazurile menționate pare să fie vorba de acea *accentuare regresivă* despre care vorbea, în articolul citat, Al. Niculescu.

Deși nu există riscul proliferării lor în afara acestor situații de comunicare, considerăm că ele devin supărătoare prin frecvență.

⁷ De obicei, în aceste situații unii recomandă accentuarea grafică a adverbului.

BIBLIOGRAFIE

Surse (emisiuni TV)

Antena 3
ProTv

Dicționare și lucrări normative

- DEX = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996.
- DN 4 = Florin Marcu, *Noul dicționar de neologisme*, București, Editura Academiei Române, 1997.
- DOOM 1 = Academia Republicii Socialiste România, Institutul de Lingvistică din București, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, București, Editura Academiei, 1982.
- DOOM 2 = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Univers Enciclopedic, 2005.
- ÎOOP = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație*, ediția a V-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1995.

Studii și articole

- Croitor *et alii* 2010 = Blanca Croitor, Andreea Dinică, Adina Dragomirescu, Carmen Mirzea Vasile, Isabela Nedelcu, Alexandru Nicolae, Irina Nicula, Marina Rădulescu Sala, Rodica Zafiu, *Ești cool și dacă vorbești corect!*, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, București, Editura Univers Enciclopedic.
- Guțu Romalo 2000 = Valeria Guțu Romalo, *Corectitudine și greșeală. Limba română de azi* (versiune nouă), București, Editura Humanitas Educațional.
- Hristea 1981 = Theodor Hristea, *Accentul românesc și fluctuațiile lui*, în „Tribuna României”, 10, nr. 218, p. 11.
- Hristea 1983 = Theodor Hristea, *Dublete accentuale literare*, în „Tribuna României”, 12, nr. 243, p. 11.
- Niculescu 1969 = Al. Niculescu, *Un fenomen romanic semicult: accentuarea regresivă*, în SCL, 20, nr. 2, p. 157–165.
- Pușcariu 1959 = Sextil Pușcariu, *Presiunea și înălțimea (accentul)*, în *Limba română* (vol. II) *Rostirea*, București, Editura Academiei.
- Rădulescu 2007 = Ilie-Ștefan Rădulescu, *Accentuări greșite*, în *Erori flagrante de exprimare. Radiografie critică a limbajului cotidian*, București, Editura Niculescu, p. 9–15.
- Todi 2007 = Aida Todi, *Pentru o limbă română corectă*, București, Editura All.
- Todi 2008a = Aida Todi, *Accentul românesc. Evoluție și aspecte normative*, în *Filologia modernă: realizări și perspective în context european*, Chișinău, Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Filologie, p. 323–328.
- Todi 2008b = Aida Todi, *Dubletele accentuale și norma literară*, în volumul *Lucrările primului Simpozion Internațional de Lingvistică* (București, 13–14 nov. 2007) (Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, Carmen Ioana Radu), Academia Română, Editura Universității din București, p. 345–354.
- Zafiu 2007 = Rodica Zafiu, *Accentul*, în „Romania literară”, nr. 8.

**A PROBLEM OF CONTEMPORARY PHONETICS:
ACCENTUATION MISTAKES IN ROMANIAN MASS MEDIA**

ABSTRACT

Worried about the massive depreciation of the Romanian language in the past years, the authors of the various studies especially analyze and take into account the morphological, syntactic, lexical and semantic aspects. The spelling and punctuation problems are less analyzed; whereas deviation of correct pronunciations (namely accent and intonation) are either totally ignored or rapidly/shortly mentioned without any further special attention (in spite of their massive presence among speakers).

Our study intends to record the accent problems in visual mass media (TV shows), that we encounter with broadcasters of various shows (namely newsreel and weather news); we recorded two types of deviations:

- a. Accent fluctuations or oscillations and incorrect accentuation (encountered with normal speakers), which could be the cause of not knowing the correct accentuated form recommended by the standard literary language.
- b. Accent shifting – totally unusual to common speakers- which are, probably, due to the desire to emphasize an idea within a clause; very often (but without being an absolute rule), we consider that they are exclusively specific for/to the environment in which they are used.

The present article analyzes and classifies this last category.

Universitatea Ovidius, Constanța